

editorial

Protegir els ecosistemes per protegir la biodiversitat

Qui no ha vist mai els grans documentals televisius mostrant-nos les dificultats de supervivència per les quals està passant tal o qual animal, fins al punt d'arribar a fer-nos patir per ell? Per altra banda, les administracions i organismes especialitzats confeccionen llistats d'animals i plantes que estan en diferents nivells de perill d'extinció i per tal de salvar-los inverteixen en projectes on treballen esforçats biòlegs i veterinaris.

Si ens hi fixem bé, molts dels mencionats documentals i dels informes redactats pels esforçats científics acaben dient en les seves conclusions, amb una sensació com de desengany, que tot l'esforç per redreçar el procés de supervivència natural d'aquella espècie serà en va si no s'apliquen mesures sobre l'ecosistema en què està immersa. Com salvar la foca mediterrània, per exemple, si no li queden espais on viure i reproduir-se de forma natural perquè estan tots ocupats per l'espècie humana?

L'ecosistema és, precisament, aquell espai on es donen les condicions favorables per a desenvolupar la vida de cada un dels membres d'una determinada espècie. Però la vida d'aquests individus no està absent de necessitats que han de cobrir amb elements del medi físic i per mitjà de la relació amb individus d'altres espècies que també tenen aquest espai com el més favorable. Una ratolí, per exemple, necessita alimentar-se i menjarà el fruit d'un vegetal, necessita beure i cercarà aquell bassal d'aigua de pluja, necessita arrecerar-se i ho farà a l'esclatxa d'una roca o a dalt d'un arbre. L'arbre on s'arrecera el ratolí, a la vegada, té una sèrie de necessitats que cobreix agafant elements del medi físic: aigua, oxigen, llum i minerals (alguns dels quals els pot captar gràcies a la degradació que els fongs fan de la matèria orgànica). Vet aquí, però, que el nostre ratolí

no s'ha amagat bé i ara ha vingut a cobrir la necessitat d'aliment d'un altre animaló més gros que ell. D'aquesta manera, podríem anar construint una xarxa molt complexa a partir de la qual ens adonaríem que hi ha una dependència molt forta d'unes espècies amb d'altres i també de totes elles amb els diferents elements del medi físic.

Els sistemes ecològics són d'una complexitat tal, que es fa molt difícil conèixer per complet tot el seu funcionament de forma exhaustiva. D'aquesta gran complexitat també en deriva la seva fragilitat. Així, qualsevol intervenció humana pot trencar qualsevol part de la xarxa de relacions que s'ha establert i causar a l'ecosistema un dany imprevisible. La recuperació d'un ecosistema malmès és lenta i difícil. En tenim una mostra en els prats de posidònia del litoral mediterrani.

Un ecosistema, de totes maneres, no és un sistema tancat. Constantment entren i surten elements del medi físic: energia solar, sediments, aigua... Els éssers vius tampoc es queden aturats i van i vénen dels ecosistemes més propers: els animals per la mateixa capacitat de desplaçament i els vegetals per dispersió de les llavors. L'obertura dels sistemes manté la riquesa d'espècies (biodiversitat) i la seva riquesa genètica. No hem d'oblidar que Catalunya, i en general el litoral Mediterrani, és un dels *hot spots* o punts calents mundials en quant a perill de pèrdua de biodiversitat, perquè és el territori amb més riquesa faunística i florística d'Europa. Això es deu a la gran varietat d'hàbitats (l'alta muntanya, la mitja muntanya, la plana i el mar) que s'hi troben.

Si els ecosistemes queden aïllats aquesta riquesa es va perdent i l'ecosistema pateix un empobriment que es manifesta amb la pèrdua de la biodiversitat. Però com pot quedar aïllat

un ecosistema d'un altre? Doncs per l'acció humana: les infraestructures i l'expansió del sòl urbanitzat que encercla o trenca la continuïtat entre espais naturals. D'aquí la importància de fer una planificació urbanística respectuosa amb el medi i a una escala supramunicipal. Una bona actuació en aquest nivell de planificació ha estat la xarxa de parcs naturals que gestiona la Diputació de Barcelona. Però ara per ara, aquesta xarxa és un conjunt d'àrees quasi aïllades. Iniciatives de crear corredors biològics entre aquestes zones protegides, com el programa SITxell de la Diputació de Barcelona o l'estudi dels connectors biològics pel PEIN de la Generalitat de Catalunya, són del tot necessàries per tal que els diferents sistemes ecològics no quedin definitivament aïllats els uns dels altres per efecte del creixement de la conurbació de l'àrea metropolitana de Barcelona.

Cal dir que l'acció humana no sempre és malèfica. És més: l'espècie humana forma part, unes vegades per bé i altres per mal, de la majoria d'ecosistemes. En zones rurals, els espais agrícoles beneficien espècies que necessiten espais més oberts per caçar o que necessiten més llum per sobreviure, posem per cas. D'aquí que ara es vegi molt important el manteniment de zones agrícoles entre d'altres de boscoses per la conservació de la biodiversitat.

Els sistemes naturals varien amb el temps, i més en zones molt humanitzades com és el cas de la comarca del Maresme. En els darrers anys, han crescut molt les

àrees boscoses en detriment de les agrícoles, la urbanització del territori s'ha expandit i han aparegut noves activitats humanes. Per aquests motius, a la comarca han desaparegut espècies, però també se n'han incorporat de noves. El cas dels ocells és força il·lustrador d'aquest fet i el podem constatar gràcies a dos importants treballs de recerca publicats en dues èpoques diferents: "*Las aves del Maresme. Catálogo status y fenología*" de J. Cordero publicat el 1983 i "*Atles dels ocells nidificants del Maresme*" d'H. Andino, E. Badosa, O. Clarabuch i C. Lleberia, publicat el desembre de 2005. Comparant les dues obres ens podem adonar que només en vint-i-dos anys de diferència hi ha notòries variacions en la fauna aviar de la comarca. El coneixement del medi i les causes per què s'hi produeixen variacions poden donar-nos pistes de com podem actuar o no sobre el territori. Per tant, la promoció d'un coneixement més a fons dels ecosistemes i de la seva preservació són tasques que han de preocupar tota la ciutadania per tal que es desenvolupin accions polítiques eficaces.

Per tal de transmetre el coneixement dels principals ecosistemes de Catalunya i la consciència de la seva preservació i desenvolupament, la Secció de Ciències Naturals del Museu de Mataró va organitzar el seminari "De l'alta muntanya al fons del mar. Ecosistemes de Catalunya" que es va impartir durant el maig de 2005. Aquest número de *L'Atzavara* és el recull de les ponències d'aquest seminari.

